

postea formarer, quam ipsam iam effigiem committere volebat.

XII. In ipsa tamen pueritia, de qua mihi minus ¹⁹ quam de adulescentia metuebatur, non amabam litteras et me in eas urgeri oderam; et urgebar tamen et ⁵ bene mihi fiebat, nec faciebam ego bene: non enim discerem, nisi cogerer. nemo enim invitus bene facit, etiamsi bonum est quod facit. nec qui me urgebant, bene faciebant, sed bene mihi fiebat abs te, deus meus. illi enim non intuebantur, quo referrem quod me discere ¹⁰ cogebar praeterquam ad satiandas insatiabiles cupiditates copiosae inopiae et ignominiosae gloriae. tu vero, cui numerati sunt capilli nostri, errore omnium, qui mihi instabant ut discerem, utebaris ad utilitatem meam, meo autem, qui discere nolebam, ¹⁵ utebaris ad poenam meam, qua plecti non eram indignus tantillus puer et tantus peccator. ita non de bene facientibus tu bene faciebas mihi et de peccante me ipso iuste retribuebas mihi. iussisti enim et sic est, ut poena sua sibi sit omnis inordinatus animus. ²⁰

XIII. Quid autem erat causae, cur graecas litteras ²⁰ oderam, quibus puerulus imbuebar, ne nunc quidem mihi satis exploratum est. adamaveram enim latinas, non quas primi magistri, sed quas docent qui grammatici vocantur. nam illas primas, ubi legere et scribere et numerare discitur, non minus onerosas poenalesque habebam quam omnes graecas. unde tamen et hoc nisi de peccato et vanitate vitae, qua caro eram et spiritus ambulans et non revertens? nam utique meliores, quia certiores, erant primae illae litterae, quibus fiebat in me et factum est et habeo

13 Matth. 10, 30 19 cf Ps. 141, 8 28 Ps. 77, 39

⁴ adolescentia *O²* ⁷ enim] autem *Ov* ¹⁰ intuebatur *O²* referren* (*t ras.*) *O¹* ¹³ capilli] et capilli (*et m. 2) O* nostri] capitis nostri *v* ¹⁵ meo] me *O* ¹⁷ ita de non *v* ¹⁸ tu bene faciebas *S¹* *s. l.* ²⁸ qua] quia *O² v*

illud, ut et legam, si quid scriptum invenio, et scribam ipse, si quid volo, quam illae, quibus tenere cogebat Aeneae nescio cuius errores oblitus errorum meorum et plorare Didonem mortuam, quia se occidit ab amore, ⁵ cum interea me ipsum in his a te morientem, deus, vita mea, siccis oculis ferrem miserrimus.

21 Quid enim miserius miserio non miserante se ipsum et flente Didonis mortem, quae fiebat amando Aenean, non flente autem mortem suam, quae fiebat non amando ¹⁰ te, deus, lumen cordis mei et panis oris intus animae meae et virtus maritans mentem meam et sinum cogitationis meae? non te amabam et fornicabar abs te et fornicanti sonabat undique: „euge, euge“. amicitia enim mundi huius fornicatio est abs te et ¹⁵ „euge, euge“ dicitur, ut pudeat, si non ita homo sit. et haec non flebam et flebam Didonem extinctam ferroque extrema secutam, sequens ipse extrema condita tua relicto te et terra iens in terram: et si prohiberer ea legere, dolerem, quia non legerem quod ²⁰ dolerem. talis dementia honestiores et ubiores litterae putantur quam illae, quibus legere et scribere didici.

22 Sed nunc in anima mea clamet deus meus, et veritas tua dicat mihi: non est ita, non est ita; melior est prorsus doctrina illa prior. nam ecce paratior sum oblivious errores Aeneae atque omnia eius modi quam scribere et legere. at enim vela pendent liminibus grammaticarum scholarum, sed non illa magis honorem secreti quam tegimentum erroris significant. non

6 cf. Io. 11, 25. 14, 6 10 cf. Io. 6, 35. 48. 59 12 Ps. 72, 27 13 Ps. 39, 16 16 Verg. Aen. VI, 457

² tenere] gemere *O²* *s. l.* ⁴ ab amore] ob amo-rem *v* ⁸ flentem *O¹* dydonis *S* ¹² fornicabar (*ar ex am corr.*) *S* ¹⁶ alt. et] sed *Ov* dydonem *S* ¹⁹ dolere *S* ²⁰ de-mentiae *O²* ²⁴ alt. non est ita *om. O* ²⁷ scribere & legere (*corr. m. 2) O* ²⁸ scolarum *O¹*

clament adversus me quos iam non timeo, dum con-
fiteor tibi quae vult anima mea, deus meus, et ad-
quiesco in reprehensione malarum viarum mearum, ut
diligam bonas vias tuas, non clamant adversus me
venditores grammaticae vel emptores, quia, si pro-
ponam eis interrogans, utrum verum sit quod Aenean
aliquando Karthaginem venisse poeta dicit, indoctiores
nescire se respondebunt, doctiores autem etiam nega-
bunt verum esse. at si quaeram, quibus litteris scri-
batur Aeneae nomen, omnes mihi, qui haec didicerunt,¹⁰
verum respondent et secundum id pactum et placitum,
quo inter se homines ista signa firmarunt. item
si quaeram, quid horum maiore vitae huius incom-
modo quisque obliviscatur, legere et scribere an poe-
tica illa figmenta, quis non videat, quid responsurus¹⁵
sit, qui non est penitus oblitus sui? peccabam ergo
puer, cum illa inania istis utilioribus amore pre-
ponebam vel potius ista oderam, illa amabam. iam
vero unum et unum duo, duo et duo quattuor odiosa
cantio mihi erat et dulcissimum spectaculum vanitatis²⁰
equus ligneus plenus armatis et Troiae incendium
atque ipsius umbra Creusae.

XIII. Cur ergo graecam etiam grammaticam ode-²³
ram talia cantantem? nam et Homerus peritus texere
tales fabellas et dulcissime vanus est et mihi tamen²⁵
amarus erat puer. credo etiam graecis pueris Vergilius
ita sit, cum eum sic discere coguntur ut ego illum. vide-
licet difficultas, difficultas omnino ediscendae linguae

3 cf. Ps. 118, 101. Ier. 18, 11. 26, 3
II 772

22 Verg. Aen.

1 adversum *S¹* 4 adversum *v* 7 carthaginem *O* 8 se
nescire *v* 11 respondebunt *v pr. et om. Ov* 12 quod *S*
19 alt. duo *om. O¹S* quatuor *S* 20 speculum *S* 21 equus
(e in ras.) *O* 24 tali *S* omerus *S* texerat *S* 25 alt.
et *om. O* 26 virgilius *O²* 28 difficultas, difficultas] alt.
eras. *O*, difficultas *o*

peregrinae quasi felle aspergebat omnes suavitates grae-
cas fabulosarum narrationum. nulla enim verba illa
noveram et saevis terroribus ac poenis, ut nossem, in-
stabatur mihi vehementer. nam et latina aliquando⁵
infans utique nulla nōveram et tamen advertendo, di-
dici sine ullo metu atque cruciatu inter etiam blandi-
menta nutricum et ioca arridentium et laetitias allu-
dentium. didici vero illa sine poenali onere urgentium,
cum me urgeret cor meum ad parienda concepta sua,¹⁰
id quod non esset, nisi aliqua verba didicissem non
a docentibus, sed a loquentibus, in quorum et ego
auribus parturiebam quidquid sentiebam. hinc satis
elucet maiorem habere vim ad discenda ista liberam
curiositatem quam meticulosam necessitatem. sed illius¹⁵
fluxum haec restringit legibus tuis, deus, legibus tuis
a magistrorum ferulis usque ad temptationes marty-
rum, valentibus legibus tuis miscere salubres amari-
tudines revocantes nos ad te a iucunditate pestifera,
qua recessimus a te.

24 XV. Exaudi, domine, deprecationem meam,
21 ne deficiat anima mea sub disciplina tua neque de-
ficiam in confitendo tibi miserationes tuas, quibus
eruisti me ab omnibus viis meis pessimis, ut dulce-
scas mihi super omnes seductiones, quas sequebar, et²⁵
25 amem te validissime et amplexer manum tuam totis
praecordiis meis et eruas me ab omni temptatione
usque in finem. ecce enim tu, domine, rex meus
et deus meus, tibi serviat quidquid utile puer di-
dici, tibi serviat quod loquor et scribo et lego et

20 Ps. 60, 2 23 cf. Ierem. 35, 15. 36, 3. 7 27 cf.
Ps. 17, 30. 15, 11. 37, 7 Ps. 5, 3

1 peregrinae linguae *v* 7 nutrictum *O¹* 8 urgentium
(e ex i corr.) *S* 9 me (m. 2 in ras.) *O* 10 id *scripsi*, et
codd., *om. v* quod *scripsi*, qua *S*, quae *v*, quia *O¹*, qui *O²*
esset] essent *O*, possem *v* 14 metulosam *S* 18 adj
a *O¹* iocunditate *O* 20 depraecationem *S* 25 amplexem *S*
cf. III 4, 8